

26 maart 2025

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Voor de Bachelor gekozen – en na een tijdje de Ad gaan doen
Hoe dienen we daar nu tegenaan te kijken, gelet op het 'keuzeproces' van de a.s. student (= doelgroepen-beleid)?

1 Inleiding

In deze nieuwsbrief verdiepen we ons in een specifiek traject dat toch bij vrijwel alle hogescholen voorkomt nl. de overstap heel snel, tijdens of aan het eind van de propedeuse van een hbo-bachelor naar (het startpunt van) een (verwante) Ad-opleiding¹. Daarvoor kunnen diverse redenen bestaan. Veel overstappers doen dit vanwege het in de eerste maanden of wat later vastlopen in de bacheloropleiding of omdat ze toch meer interesse hebben in een praktisch ingestoken tweejarige opleiding om daarmee een prima baan te vinden. De omgekeerde weg kan uiteraard ook worden bewandeld, dus een snelle overstap vanuit de Ad naar de Bachelor tijdens of na het eerste jaar. Maar dan gaat het zonder meer om een relatief kleine groep met studenten die geen gebruik willen maken van de doorstroom naar een aanvullend bachelorprogramma nadat met de Ad op zak naar een vervolg wordt gezocht.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Deelsectoren en overstappen en vlechten	1
3	Keuze maken voor Ad dan wel Bachelor in het hbo... en vlechten...	2
4	Doelgroepenbeleid bij keuzeproces en criteria en kenmerken hanteren	2
5	Kortom en mogelijk dan de studiekeuzecheck actualiseren	3

2 Deelsectoren en overstappen en vlechten...

In ons stelsel voor het hoger onderwijs kennen we in formele zin een aantal parallelle deelsectoren en daarbij behorende type opleidingen. Om de 'startopleidingen' van de voor de hand liggende deelsectoren maar even te noemen, uitgaande van de paralleliteit in het stelsel:

- Associate degree - en dan verder...
- Hbo-bacheloropleiding - en dan verder...
- Wo-bacheloropleiding + wo-masteropleiding² - en dan verder...

Een belangrijk aspect is zonder meer dat met inzet hiervan allerlei soorten vervlechtingen kunnen worden vormgegeven binnen het hoger onderwijs, met de overstap naar een andere deelsector op diverse (specifieke) momenten. Zo'n overstap kan een positieve maar ook een negatieve connotatie hebben, vaak als zodanig gezien in de ogen van 'buitenstaanders'³:

¹ Het moment dat aan de Ad wordt begonnen na het vastlopen in de Bachelor heeft uiteraard ook in voorkomend geval van doen met de optie om per 1 februari een start te kunnen maken; Dat kan ook gebeuren als de Ad en Bachelor verwant zijn en in de eerste fase een bepaalde overlap kennen. Zo niet, dan moet vanaf het begin worden gestart, mogelijk met wat vrijstellingen die kunnen worden verstrekt.

² De overheid ziet deze combinatie als een geheel dus dat men verwacht dat bezitters van het wo-bachelorgetuigschrift doorgaan voor de Mastergraad. Ook de werkgevers zien dit als een logische leerweg en vragen niet vaak om een wo-bachelor-bezitter zoals o.a. blijkt uit de ROA-gegevens.

³ Deze vormen van overstappen worden binnen het voortgezet onderwijs door de leerlingen zelf maar vooral hun ouders en andere betrokkenen nadrukkelijk van een positief of negatief stempel voorzien. Vooral het tussentijds overstappen naar een 'lager schooltype' levert veel emoties op terwijl het toch ook een vorm van 'stapelen' is.

- Na de Ad de hbo-bachelor gaan doen, met een aanvullend programma;
- Na de Ad de wo-bachelor vanaf het begin gaan doen;
- Na het eerste jaar hbo-bachelor starten met de Ad, vanaf het begin of ergens in het eerste leerjaar;
- Na de hbo-bachelor naar de wo-master, al dan niet met een brugprogramma (pre-master)⁴;
- Na de propedeuse van de hbo-bachelor starten met een wo-bachelor.

Natuurlijk zijn er meer van dit soort scenario's te schetsen. Die zijn op zich wel interessant maar ze zijn niet relevant in het kader van deze nieuwsbrief bij het schenken van aandacht aan vervlochten leerwegen – the 'swirling learning paths', om het maar eens op z'n internationaals te zeggen.

3 Keuze maken voor Ad dan wel Bachelor in het hbo... en vlechten...

Het is de vraag - zeer legitiem om die te stellen met de Ad als type opleiding dat steeds sterker aanslaat - of er meer dient te worden gedaan met de keuze die a.s. studenten hebben uit de Bachelor en de Ad in de aanloop naar het starten met een hbo-opleiding, wetende dat er verderop nog altijd 'gevlochten' kan worden. Het houdt in dat in hun examenjaar mbo'ers, havisten en vwo'ers die naar het hbo willen, nadrukkelijk in het keuzeproces dienen te worden geconfronteerd met de belangrijkste redenen om te opteren voor een van de twee leerwegen⁵. Er zijn voldoende keuze-argumenten te bedenken om de Ad dan wel de Bachelor te gaan doen. Dat is duidelijk te zien bij hogescholen die zowel de Ad als de Bachelor stevig in alle beschikbare etalages zetten, om helder te maken bij welke route op basis van de aanwezige 'talenten' (vooropleiding, profiel, vakken, keuzedelen, gevolgde leerweg, motivatie, enz.) de meeste kans op studiesucces bestaat.

Het argument dat zowel rechtstreeks als via de Ad veelal in vier jaren een bachelorgraad te halen valt, met tussentijds een extra 'keuzemoment' en mede een 'vastklikmoment' voor de studiefinanciering, zal steeds meer opgeld gaan doen bij jongeren, hun ouders en andere betrokkenen⁶. De aanmeldingen voor de Ad's stijgen nog steeds, net als het aantal inschrijvingen⁷, terwijl er bij de bacheloropleidingen flinke tikken zijn te zien resp. worden verwacht in de komende jaren. Het betekent overigens dat hogescholen zeer serieus werk zullen moeten maken van de optie om Ad'ers óf direct en soepel naar een aanvullend bachelorprogramma te laten doorstromen óf als ze aan het werk zijn gegaan, binnen een aantal jaren te verleiden om voor een deeltijdse of duale inrichting van zo'n programma naar het hbo terug te keren⁸.

4 Doelgroepenbeleid bij keuzeproces en criteria en kenmerken hanteren

Het zou in de meest ideale situatie mogelijk moeten zijn om het studiekeuzetraject bij het mbo, havo en vwo zodanig in te richten en vorm en inhoud te geven, dat er als het ware een opdeling van de instroom is te maken met het bezien van een aantal (doel)groepen:

⁴ De Inspectie heeft een paar weken geleden een rapport uitgebracht over de mogelijkheden voor hbo-bachelors om door te gaan met een wo-master. Daaruit blijkt dat relatief veel van die trajecten niet mogelijk zijn, ook niet met een pre-master. Voor het grootste deel gaat het om een 'research-master', dus met veel wetenschappelijk onderzoek (en dan volgt er ook nog vaak een promotietraject). Er wordt door de Inspectie aangegeven dat dit tegen de wet is omdat iemand met een bachelorgraad naar een master moet kunnen doorstromen. Het is wachten op wat OCW hiermee gaat doen.

⁵ Uiteraard begint het keuzeproces al eerder, met de profielkeuze op het havo en vwo (mbo'ers kunnen zoiets doen met keuzedelen). Maar de toelatingsvoorwaarden voor verwante Ad's en Bachelors verschillen niet in die mate dat daarmee de keuze voor een Ad dan wel een Bachelor teveel wordt belemmerd.

⁶ Er werd in de afgelopen periode veel aandacht geschonken aan de status van het mbo. Daarbij speelt mee dat veel mbo'ers willen doorstromen naar 'het hbo'. Het is jammer dat bij die discussies niet wordt gesproken over de Ad en de mogelijkheden om eerst daaraan te beginnen en dan aan de slag te gaan (ook heel praktisch). Overigens is het helemaal niet erg om in de communicatie rond de Ad het kunnen behalen van de Bachelor met het 2+2-model te noemen als een van de mogelijkheden om door het hoger onderwijs heen te gaan. Het maakt de positie van de Ad alleen maar sterker, ook als zelfstandige opleiding.

⁷ Het aantal ingeschreven Ad'ers is onderhand gestegen van ruim 3 naar ruim 7 procent van het aantal hbo-studenten. Tevens is te zien dat het aantal nieuwe bachelor-inschrijvingen in 2024 fors lager was dan in 2020, een situatie die de komende jaren doorwerkt in de aantal ingeschreven studenten – en dan gaat het erg snel...

⁸ We moeten en mogen maar even nog niet denken aan een situatie op niet al te lange termijn waarbij vrijwel alle mbo'ers en veel praktisch ingestelde havisten kiezen voor de Ad. Dat betekent zonder meer minder ingeschreven studenten bij hogescholen, op termijn, met een totaal andere instellings-policy als het gaat om het omgaan met de Ad-opleidingen en om hetgeen de bezitters daarvan daarna gaan en willen doen.

- Degenen die nadrukkelijk opteren en geschikt zijn voor een Ad, om daarna aan het werk te gaan - vooral denkend aan mbo'ers die een stap binnen de beroepskolom en het hbo willen zetten, naar niveau 5;
- Idem, maar dan met het idee dat na het behalen van de Ad binnen het werk allerlei branchen en functiegerichte certificaten zijn te behalen op niveau 5 en 6 (simpelweg een kwestie van kijken naar het aanbod van branches en/of in registers zoals van het NLQF en 'leerweg.nl');
- Degenen die aarzelen om meteen de bacheloropleiding te kiezen en daarom opteren voor de 2+2-route, en die op basis daarvan verdere keuzes kunnen maken;
- Degenen die ervan overtuigd zijn - en dit kunnen laten zien aan de hand van hun 'scholenreis', ook zeker in het laatste deel daarvan (denk aan degenen die via andere wegen aldaar gekomen zijn) - dat de directe keuze voor de Bachelor de juiste is, ook om daarbij nominaal de studie te kunnen doen, om vervolgens een prima baan te verwerven.
- Idem, maar dan met de opzet om na de bacheloropleiding te kiezen voor een Master binnen het wetenschappelijk onderwijs, als directe voortzetting. Uiteraard kan het ook een hbo-master zijn, een keuze die in de laatste fase van de Bachelor valt te maken op basis van de kansen die daarmee kunnen worden vergroot.
- Degenen die in het achterhoofd een duidelijk idee hebben om na het hebben afgerond van de propedeuse van de bacheloropleiding verder te willen gaan met het gaan doen van een wo-bacheloropleiding. De keuze voor de Bachelor is dus om de weg naar het wetenschappelijk onderwijs zo kort mogelijk te laten zijn (en via de Ad kan dit niet erg soepel gebeuren).

Het denken in dergelijke doelgroepen is een van de zaken die steeds meer gaan meespelen bij het maken van een studiekeuze als een van de gevolgen van de invoering van de Ad als zelfstandige opleiding en de groeiende vraag naar en aanbod van deze programma's. Het moet mogelijk zijn om op een handige wijze bij elke doelgroep een aantal criteria vast te stellen en er op basis van de opgedane ervaringen een bundel met onderscheidende persoonskenmerken aan te hangen.

Natuurlijk is dit gemakkelijker gezegd dan gedaan. Maar het moet toch haalbaar zijn om in de komende periode experts vanuit het hbo (Ad en Bachelor) en mbo/vo, bekend met aansluitingsproblematieken, bij elkaar te zetten om de criteria en kenmerken per groep a.s. studenten te inventariseren⁹. Maar – en dat nemen we aan op basis van allerlei opgedane ervaringen – om er vervolgens een keuzemodel bij op te stellen, dat zal een echt lastige klus worden. Dan moet elk model ook nog eens een eigen insteek kennen voor het mbo, havo en vwo, mede kijkend naar voltijd en duaal (en in voorkomend geval deeltijd, maar dan denken we eerder aan volwassenen). Toch moet die complexe uitdaging maar een keer worden aangegaan, ook al wordt het dan een kwestie van vallen en opstaan zijn als bepaalde scenario's worden uitgetoetst.

5 Kortom en mogelijk dan de studiekeuzecheck actualiseren

In de WHW worden de rechten en de plichten van een a.s. student genoemd in verband met de aanmelding voor 1 mei. Dat is overigens geen harde datum in die zin dat vervolgens geen aanmelding meer mogelijk is. Het is dan wel dat de instelling de rechten en plichten op een aangepaste wijze kan gaan formuleren, dwingender, met allerlei consequenties.

Wat we in het kader van deze nieuwsbrief naar voren willen brengen, is dat er in de afgelopen jaren veel ervaringen zijn opgedaan met het uitvoeren van wat in alle wandelgangen de 'studiekeuzecheck (SKC)' wordt genoemd. Het gaat bij de check niet om een vaststaand moment, maar om een reeks van studiekeuzeactiviteiten die worden georganiseerd, op een geheel door de instelling zelf vastgestelde wijze. Het lijkt erop dat er toch weer eens goed kan - en misschien wel moet - worden gekeken naar de doelstellingen van de SKC en de effectiviteit ervan.

Daarbij kunnen dan ook keuzetrajecten gaan ontstaan, mogelijk gekoppeld aan de wijze waarop de eerder genoemde doelgroepen worden ondersteund in het keuzeprocess. Misschien moet er in de wetgeving ook iets worden gezegd over het meedoen aan activiteiten in de jaren voorafgaande aan het examenjaar. Het alleen maar focussen op wat er na 1 mei wordt aangeboden en geregeld is misschien wel te weinig effectief. We horen het graag van de 'experts in het veld'.

⁹ Het is zo dat de overheid geld ter beschikking stelt voor onderzoek en netwerken van vmbo-, mbo- en hbo-instellingen om te werken aan deze beroepskolom, om de overgangen te verbeteren. Het is dan zeker een optie om uit die netwerken experts te rekruteren om zo'n landelijk samenwerkingsverband vorm te geven.